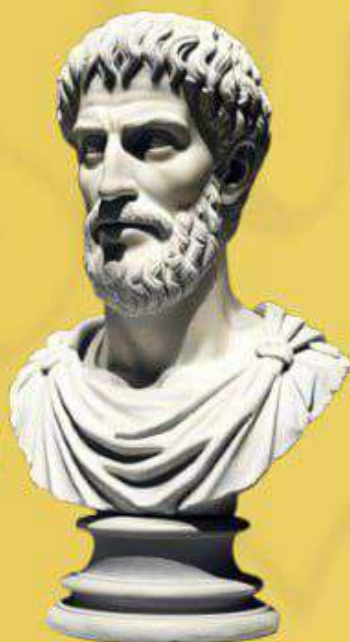

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ ЛІТЕРАТУРИ НАН УКРАЇНИ ІМ. Т.Г.ШЕВЧЕНКА
ІНСТИТУТ УКРАЇНІСТИКИ ВАРШАВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ (ПОЛЬЩА)
SCHOOL OF ENGLISH, ТРІНІТІ-КОЛЕДЖ, ДУБЛІН (ІРЛАНДІЯ)
DIASPORA SCIENTIFIQUE UKRAINIENNE EN FRANCE
(УКРАЇНЬСЬКА НАУКОВА ДІАСПОРА ФРАНЦІЇ, ФРАНЦІЯ)
ГРУЗИНО-УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ МОВИ ТА КУЛЬТУРИ
ГРУЗИНСЬКОГО МІЖНАРОДНОГО УНІВЕРСИТЕТУ GIU (ГРУЗІЯ)

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ

МАТЕРІАЛИ

«ЯК ГОМЕР СТАВ СІМПСОНОМ:
ІНТЕРПРЕТАЦІЯ КЛАСИЧНОЇ
ЛІТЕРАТУРИ В СУЧАСНОМУ
ЛІТЕРАТУРНОМУ
ТА МЕДІАПРОСТОРИ»

25-26 ВЕРЕСНЯ 2025 РОКУ

ЗМІСТ

Адамчук Н.В.	Барокові герої творів Валерія Шевчука: у пошуках справжності	7
Бітківська Г.В.	Інтерпретація міфу про Деметру і Персефону в романі-фентезі Скарлетт Сент-Клер «Доторк темряви»	11
Богданова М.І.	Вербальні засоби створення маскулінного образу містера Рочестера у романі Ш. Бронте «Джейн Ейр»	15
Варецька С. О., Маценка С. П., Тарасюк Я. П.	Візії минулого: міфологема Кассандри як ключ до розуміння сучасності в романі «Кассандра курить папіроси» Анни Безпалої .	18
Вещикова О. С.	Класика в медіаепоху: нові прочитання «Кайдашевої сім'ї» в літературному та візуальному просторі України	22
Вишницька Ю.В.	Ідіостильові варіації концепту сліпоти у творах раннього модернізму і постмодернізму .	26
Гальчук О.В.	Горацій Андрія Содомори: рецепція та інтерпретація	30
Головань Т.П.	Герой класичної української літератури: до проблеми переосмислення	34
Горбач Н. В.	«Націоналізація» біблійного міфу в оповіданні В. Шевчука «Самсон»	38
Гурдуз А.І.	Типологія трансформації образів – утілень добра і зла у фентезійному літературно-мистецькому просторі першої чверті XXI століття	43
Гуцалюк А.В.	Класика крізь призму детективу: інтертекстуальні діалоги у творчості Андрія	

Вещикова О. С.,
кандидат філологічних наук,
Запорізький державний медико-фармацевтичний університет

КЛАСИКА В МЕДІАЕПОХУ: НОВІ ПРОЧИТАННЯ «КАЙДАШЕВОЇ СІМ'Ї» В ЛІТЕРАТУРНОМУ ТА ВІЗУАЛЬНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

Ставлення до літературної класики в сучасній Україні залишається суперечливим: для одних вона — неперехідна цінність, хоч часто сприймається стереотипно, для інших — інтерес зосереджується на новітньому літпроцесі. Постать І. С. Нечуя-Левицького особливо показова для осмислення рецепції класики в сучасному культурному просторі: ще за життя письменника його сприймали як «літературного динозавра» (Максим Тарнавський), водночас саме така дистанція сприяла формуванню відкритої наративної структури його творів, зокрема повісті «Кайдашева сім'я». Завдяки архетипності персонажів, універсальності конфліктів і глибокому національному колориту, цей текст зберігає здатність до численних інтерпретацій і римейків, залишаючись актуальним у візуальних, літературних і мультимедійних адаптаціях.

Аналіз українських культурних проєктів, у центрі яких — повість «Кайдашева сім'я» та постать її автора, засвідчує наявність двох основних стратегій адаптації класичного тексту. Першу з них можна охарактеризувати як інтерпретативне переосмислення (перепрочитання).

Перепрочитання є закономірним процесом актуалізації твору, адже нова історична і культурна реальність стимулює появу нових інтерпретацій, не змінюючи автентичного тексту. Яскравим прикладом такого підходу є концептуальна ілюстративна серія Лери Схемки (В. Ляшенко) для «Кайдашевої сім'ї» у виданні «Основи» (2015). Її колажі поєднують різні стилі, емодзі та меми, що відкриває нові семіотичні значення та переосмислює першоджерело. Ілюстраторка зазначає, що зображення передають не зовнішність персонажів, а напружені і складні стосунки, відображені в графіці [2]. Обкладинка містить чорно-біле зображення осіб із звірячими головами, а також динозавра із київськими святинами на спині — символічний образ, що може натякати на конфронтацію старих ідей та сучасного сприйняття часу. Для унікалізації графіки художниця транслітерувала фрагменти тексту латиницею, що надає ілюстраціям когнітивної функції, збагачуючи їх зміст окремим меседжем, відмінним від оригіналу.

Щоб зацікавити підлітків класичною літературою, видавництво «Грані-Т» у 2007 році випустило серію «Класні комікси», серед яких – «Кайдашева сім'я» (худ. Н. Тарабарова). Видання є скороченим ілюстрованим переказом, а не класичним коміксом: тут відсутні ознаки жанру, як-от домінування одного героя, серійність, суперздібності чи розважальність. Оригінальний текст подано з купюрами, акцент зроблено на візуалізації, що допомагає відтворити побут і настрій епохи. Комікс передає сюжет через ключові сцени з дією й діалогами, а авторський текст зведено до мінімуму. Події повісті вписано у чітку драматургічну схему, зрозумілу сучасному читачеві. Відсутність анахроній сприяє адаптації твору до графічного формату. Ілюстрації слугують інструментом інтерпретації, але така стратегія працює лише за умови попереднього знайомства з претекстом. Отже, «зразковим читачем» (Умберто Еко) є той, хто вже знає оригінал. Сценаристка коміксу за мотивами повісті Леся Пархоменко виступає посередницею між культурним кодом ХІХ століття й аудиторією ХХІ століття.

Друга стратегія адаптації класичного тексту – переробка. За класифікацією Умберто Еко, це один із способів творення нового тексту з елементами класичного: інтертекстуальність (знаки чужого тексту інтегровані в новий як центон), переписування або дописування (римейк, серіал), деконструкція (перекомпонування, змішування з іншими текстами) [5]. У цьому дослідженні поняття «римейк», «переробка», «переписування» вживаються як синоніми і трактуються як різновиди інтертекстуальності. Їх об'єднує спільна риса: зміни на змістовому, стильовому, жанровому та композиційному рівнях, у системі персонажів і образів, що в підсумку формує новий твір за мотивами оригіналу.

Саме римейком вважаю «Сагу про Кайдашів» Олексія Кононенка [4], де повість Нечуя-Левицького переосмислена у віршованій формі. Цей твір, що є скороченим переказом із збереженням основних мотивів, вирізняється інтертекстуальністю на кількох рівнях. Поет використав жанрові особливості саги — родинної хроніки з побутовим реалізмом – та створив гумористичний контекст, адже у родинних сварках Кайдашів немає героїки. Віршовий розмір твору базується на класичній моделі – чотиристопному ямбі, близькому до ритму «Енеїди» Котляревського, що прокладає часовий місток між ХVІІІ–ХІХ століттями і сучасністю. Така метрика передає розмовну інтонацію й лірично-оповідний стиль оригіналу. Композиційно «Сага...» відповідає структурі первинного тексту, зберігаючи опис природи, побуту і характерів у дусі Нечуя-Левицького. Таким чином, Кононенко створив самостійний художній твір живою мовою, який зберігає ключові мотиви і привертає увагу до класики через нову форму.

Спробу позбутися радянських кліше в інтерпретації «Кайдашевої сім'ї» здійснив Михайло Бриних у розділі «Щоденний меч» книги «Шидеври вкраїнської літератури. Хрестоматія доктора Падлючча» (2013). За формою текст імітує шкільний підручник, однак насправді пропонує постмодерне прочитання, вільне від ідеологічного тиску: «Все це булшіт, любі брати і сестри, тому забудьте, що ви колись читали в школі про Кайдашів» [1]. Наратив веде вигаданий Доктор Падлюччо, що спілкується з читачем суржилом — як стилістичним засобом і своєрідним «фільтром». Бриних іронічно переосмислює традиційну критику, вписуючи Нечуя у широкий інтертекстуальний контекст (від Котляревського до Кундери і Джона Леннона), доводячи актуальність його ідей, зокрема щодо російської літератури. На думку автора, головна ідея повісті — філософське осмислення характеру українця як людини внутрішнього конфлікту: «Не мир простим людям потрібен, але щоденний меч...» [1].

Якщо інтертекстуальність передбачає взаємодію з багатьма джерелами, то римейк спрямований на один конкретний твір і розрахований на впізнаваність оригіналу. Завдяки добрій обізнаності читачів зі змістом «Кайдашевої сім'ї», твір І. Нечуя-Левицького виявився придатним до ререйтингу. Саме такий підхід реалізувала сценаристка серіалу «Спіймати Кайдаша» (2020) Наталка Ворожбит. Сюжет перенесено у 2005–2014 роки, а побутові реалії, атмосфера сільського життя, а також локальні форми дозвілля апелюють до ностальгії та легко впізнаються глядачами. Поступово жанрова тональність зміщується з комедійної на психологічну, а фраза «спіймати Кайдаша» набуває метафоричного значення — як внутрішній злам, момент самоусвідомлення. Серіал актуалізує вічні конфлікти: між поколіннями, подружжям, свекрухою та невісткою, а також порушує соціальні проблеми — пияцтво, безробіття, злидні, засилля російськомовної культури. Завдяки цьому навіть урбанізована аудиторія ототожнює себе з героями. Важливою ознакою адаптації є органічне використання суржику. Незважаючи на суперечливу реакцію глядачів, мовна автентика підсилює реалізм серіалу. Успішна екранізація, у свою чергу, здатна актуалізувати інтерес до літературного джерела.

У новому для української літератури стилі стимпанк написано кінороман «Нечуй. Немов. Небач» (2017) Петра Яценка. Сюжет базується на біографії Нечуя-Левицького, втім із значною домішкою фантазії, містики, окультизму і парових технологій. Спробою ререйтингу також є перша українська мешап-повість «Кайдашева сім'я проти зомбі» (2021) Олексія Деканя. «Поява мешапів — знак здорового інтересу до своєї класики» (Остап Українець). У романі збережено шматки автентичного тексту Нечуя-

Левицького. Суттєва відмінність в образі Кайдашихи: вона темношкіра африканка, що володіє магією вуду, і Карпо з Лавріном також темношкірі. Мешканці Біївців, звідки походить Мелашка, здатні перетворюватися на тварин. Баба Палажка — зрадниця, яка за допомогою містики відчинила портал у церкві, а потім провалля у полі, через які у Семигори проникали зомбі з Московії. І стимпанк, і мешап розглядаю як ескапістські жанри, що мають задовольнити аудиторію шляхом подання інформації в розважальній формі і реалізуються у втечі автора у світ творчості, а читача — у гіперпростір масової культури.

Збільшення кількості адаптацій, інтерпретацій та художніх переосмислень творчості І. С. Нечуя-Левицького засвідчує її стійку актуальність у сучасному культурному дискурсі. Присутність письменника у масовій та академічній культурах не лише зберігається, а й динамічно розвивається, набуваючи нових форм і значень. Об'єктом римейку зазвичай стає не випадковий текст, а той, що вже довів свою естетичну і комунікативну цінність. Саме тому сучасне прочитання «Кайдашевої сім'ї» — це не лише вияв інтересу до класики, а й спроба продовжити її смислове життя в нових культурних координатах.

Література

1. Бриних М. Шидеври вкраїнської літератури. Хрестоматія доктора Падлючча. Том перший. К.: Laurus, 2013. 264 с.
2. «Кайдашева сім'я» Івана Нечуя-Левицького від видавництва «Основи». *Буквоїд*. 29.11.2015. URL: <http://bukvoid.com.ua/news/classics/2015/11/29/124345.html> (23.07.2025).
3. Комікс за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я» / худож. Н. Тарабарова. К.: Грані-Т, 2007. 64 с.
4. Кононенко О. А. Сага про Кайдашів: за мотивами повісті Івана Нечуя-Левицького «Кайдашева сім'я». Харків: Фоліо, 2016. 111 с.
5. Эко У. Инновация и повторение. Между эстетикой модерна и постмодерна. *Философия постмодернизма*. Минск : Красико-принт, 1996. С. 52–73.